

<https://doi.org/10.7577/formakademisk.5046>

Mette Gårdvik

Førstelektor

Fakultet for lærerutdanning, kunst og kultur

Nord universitet, campus Nesna

mette.gardvik@nord.no

Bokanmeldelse

Kunstens muligheter i spesialpedagogisk arbeid

SAMMENDRAG

Antologien Kunstens muligheter i spesialpedagogisk arbeid er et høyaktuelt og viktig bidrag til arbeidet med å løfte mulighetsrommet som kunst og kulturfagene bidrar med for barn og unge med spesielle behov. Forfatterne, med representanter fra ulike kunstformer, spesialpedagoger og faglærere innen kunstfag gir leserne innblikk i verdifulle erfaringer og kompetanser og gir inspirasjon for videre kunstnerisk arbeid rettet mot målgruppen. De kreative prosessene og «settingene» kan vanskelig kopieres fra prosjekt til prosjekt, men antologiens forskningsbaserte artikler fra praksisfeltet bør være på litteraturlisten for en rekke utdanninger. Alle barn og unge bør få muligheten til å sanse, uttrykke følelser og oppleve mestring og læring gjennom deltakelser i kunst og kulturfaglige prosjekt.

Nøkkelord:

kunst og kultur, barn og unges læring, kunst og kulturuttrykk, spesialpedagogikk, bokanmeldelse

Hanssen, Natallia B., Hassel, Ragnhild Merete, Haugen, Torgeir & Sæther, Morten. (2022). *Kunstens muligheter i spesialpedagogisk arbeid*. Universitetsforlaget, 256 sider.

INNLEDNING

I 2019 ble konferansen *Muligheter. Opplevelse, mestring og inkludering*, arrangert i Bodø, i et samarbeid mellom Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen (KKS), Nord universitet, OsloMet – storbyuniversitetet, Dronning Mauds Minne Høgskole og Norsk Kulturskoleråd. Fokus for konferansen var forskning og erfaringer knyttet til kunstfag, inkludering og spesialpedagogikk. Boka *Kunstens muligheter i spesialpedagogisk arbeid* er en vitenskapelig antologi og et resultat av dette samarbeidet. Målsetningen har vært å løfte kunstfagenes betydning for og i arbeid med barn og unge som har særlige behov for tilrettelegging. Boka har bidragsyttere fra hele Skandinavia, og omhandler erfaringer fra arbeid i barnehage og grunnskole i tillegg til spesialskoler og fritid.

Antologien er satt sammen av 12 artikler som på ulike vis og tilnærminger omhandler forskning og erfaringer knyttet til kunstfag, inkludering og spesialpedagogikk. Boken er rettet mot lærerutdanningene, kunst- og kulturfeltet, det spesialpedagogiske feltet og praksisfeltet innen barnehage, skole, kultur, helse, samt politikere og andre med interesse for temaet.

Redaktørene Natallia Bahdanovich Hanssen, Ragnhild Merete Hassel, Torgeir Haugen og Morten Sæter gir i det innledende kapittelet en teoretisk forankring for antologiens utgangspunkt. Vi får innblikk i KKS opprinnelse og oppdrag som ligger til grunn for arbeidet på det nasjonale senteret. Med henvisning til Barnehageloven (2005, §19A) og Opplæringsloven (1998, §5-1), i tillegg til Bamford (2006), understrekes betydningen av arbeid i og med kunst, og arbeid gjennom kunst for barn og elever med særlige behov. Gjennom FNs barnekonvensjon gjøres det rede for at inkludering ikke er et entydig begrep og fysisk, sosial og psykisk inkludering forklares som formell opptakelse i fellesskap, aktiv deltakelse i fellesskap og opplevelse av annerkjennelse fra fellesskap. Selv om det i Norge er gjennomført omfattende reformer for å avvikle segregerte barnehage- og skoletilbud for å sikre mer inkluderende tilbud, er det å lykkes med å mestre mangfoldet i praksis en av de største utfordringene. Det er store forskjeller i kvaliteten på opplæringstilbud og tilbud om spesialundervisning i de enkelte kommuner, mellom kommuner og i enkeltskoler.

Kapitlene *Kunst, kultur og kreativitet i et mangfoldsperspektiv* og *Skaperglede, engasjement og utforskertrang og tilpasset opplæring* er relatert til barnehagen og grunnskolen og knyttes opp mot gjeldende plandokumenter og opplæringsloven om arbeid med kunst- og kultur i møte med barn. Det vises til at de nasjonale retningslinjene for grunnskolelærerutdanning 1–7 og 5–10 legger føringer for at estetiske læringsprosesser er tema som skal inngå i utdanningen for *alle* studenter og i *alle* fag. Hassel (2018), gjør i en undersøkelse rede for at kunst- og kulturfag har egenskaper som egner seg særlig godt for elever med kognitive utfordringer fordi de er både praktiske og teoretiske på samme tid. Lærerne i undersøkelsen løfter spesielt verdien av å gjøre, erfare og samtidig snakke om det. Det vises også til at de spesialpedagogiske utdanningene i liten grad er opptatt av kunstfagene samtidig som kunstfagene også i liten grad er del av individuelle opplæringsplaner.

De påfølgende kapitlene er mer fagrettede eksempler på arbeid med kunst og kultur i et inkluderende perspektiv. Som del av en antologi er de skrevet som vitenskapelige artikler med forankring i teoretisk ståsted og vinkling. I kapittel fire får vi innblikk i et nordnorsk og historisk perspektiv gjennom Trastad Gårds samlinger, som tidligere var et bo- og pleietilbud for utviklingshemmede personer som ikke var ansett som egnet for skolegang. Skolens opprinnelse, utviklingen av et pedagogisk tilbud og hvordan formgivning og kunstnerisk aktivitet gav rom for utvikling, læring og senere profesjonelle kunstnerskap hos to beboere er interessant lesning. Begrepet *Outsider Art* settes også inn i et historisk- og samtidsperspektiv. Kapittelet fremstår som et viktig bidrag i arbeidet med å gjøre rede for kunstaktivitetene ved Trastad skole. I tillegg til å belyse hvordan 'fri forming' og kunstneriske arbeidsmetoder kan åpne opp 'mulighetsrom' der også profesjonell kunst kan skapes.

Kapittel fem til tolv omhandler erfaringer fra konkrete prosjekt der ikke alle nødvendigvis er utviklet og gjennomført for barn og unge med spesielle behov. Det vises til kunstprosjekt for alt fra hele klasser og ned til spesielt tilpassede individuelle besøk med kun én elev og dens assistenter. Det legges vekt på at alle kunstmøter både må og bør planlegges med gjeldende skole i god tid for å ivareta målgruppen i relasjonen på en best mulig måte. Kapittel fem omhandler Den kulturelle skolesekken (DKS) og prosjektet og danseforestillingen Safarium med forankring i Deweys estetisk erfaring som virknings-teori. Vi får innblikk i erfaringer fra over 100 gjennomførte forestillinger gjennom DKS sett i et refleksivt

perspektiv. Estetisk erfaring knyttet opp mot teori gir interessante drøftinger, samtidig som det konkluderes med at barn med spesielle behov fra sitt ståsted har gitt kunstnerne og utøverne i danseforestillingen verdifull kompetanse og innsikt for videre kunstnerisk utviklingsarbeid også i møte med andre målgrupper. Kapittel seks er ikke direkte knyttet opp mot barn med spesielle behov, men omhandler et utfordrende klassemiljø der løsningen ble å invitere en kunstpedagog med erfaring fra kunst- og teaterprosjekt for å lage et eventyr sammen med elevene. Vi får gode beskrivelser av kunstner-lærer-forsker-tilnærmingen til arbeidet, hvordan det ble løst i praksis og hvilke endringer det medførte både for enkeltelever og klassemiljøet. Kapittel åtte til tolv omhandler prosjekt der musikk er benyttet som spesialpedagogisk verktøy for undervisning, som aktivitet for å utvikle språkferdigheter i barnehager, og i estetiske prosesser knyttet opp mot musikkforløp der samhandlinger og møter mellom profesjonelle musikere og barn analyseres.

Antologiens tolv kapitler løfter ulike forståelseshorisonter og gir oss viktig informasjon om og innsikt i spesialpedagogisk arbeid relatert til kunst, kultur og kreativitet. De kreative og kunstneriske prosjektene legger stor vekt på hvordan tilrettelegge for, improvisere og møte det som skjer 'der og da' i arbeid med barn og unge. Det gis både praktiske, teoretiske og forskningsbaserte innblikk i forståelseshorisonter og erfaringer fra prosjektene som stadfester kunstfagenes muligheter i spesialpedagogisk arbeid.

Vi som til daglig arbeider innenfor kunstfagene er ikke i tvil om kunstfagenes muligheter eller berettigelser i møter med barn og unge, og flere av artiklene viser da også til Bamford (2006, 2012) som løfter kunstfagenes positive innvirkning på all læring. Det vises også til at økte timetall til basisfagene norsk, matte og engelsk har ført til redusert vekt på de estetiske fagene i grunnskolen. Antologien *Kunstens muligheter i spesialpedagogisk arbeid* er på mange måter en viktig bok. Forfatterne henvender seg bredt til ulike fagfelt innen høyere utdanning, i tillegg til pedagogisk-psykologisk tjeneste, statlige pedagogiske støttetjenester, foreldre og andre som på ulikt vis arbeider med barn og unge med særlige behov. Boken bekrefter på mange vis at kunst og kultur har en positiv effekt på barn og unges læring, identitetsutvikling og dannelse og bør slik sett være av stor interesse *for alle* som arbeider med kunst og kulturfag med målgruppen barn og unge.

REFERANSER

- Bamford, A. (2006). *The wow factor: global research compendium on the impact of the arts in education*. Waxmann.
- Bamford, A. (2012). *Arts and cultural education in Norway, 2010/2011*. Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen. <https://kunstkultursenteret.no/forskning-og-utvikling/arts-and-cultural-education/>
- Barnehageloven. (2005). *Lov om barnehager* (LOV-2005-06-17-64). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Hassel, R. M. (2018). *“Se lydene og høre bildene...” : perspektiver på kunst- og kulturfag i opplæring av elever med utviklingshemming i grunnsopplæringen* [Masteroppgave, Nord universitet]. <http://hdl.handle.net/11250/2567406>
- Opplæringslova. (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa*. (LOV-1998-07-17-61). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>